

TRUNG TÂM KHOA HỌC TỰ NHIÊN VÀ CÔNG NGHỆ QUỐC GIA
VIỆN HẢI DƯƠNG HỌC NHA TRANG

ĐIỀU TRA NGUỒN LỢI YẾN SÀO
VEN BIỂN TỈNH PHÚ - YÊN

BÁO CÁO TỔNG KẾT ĐỀ TÀI HỢP ĐỒNG

CHỦ NHIỆM ĐỀ TÀI : PTS Nguyễn Quang Phách
CƠ QUAN THỰC HIỆN : Viện Hải Dương Học
CƠ QUAN CHỦ TRÌ : Sở Thủy Sản Phú Yên
CƠ QUAN QUẢN LÝ : UBND tỉnh Phú Yên

TRUNG TÂM KHOA HỌC TỰ NHIÊN VÀ CÔNG NGHỆ QUỐC GIA
VIỆN HẢI DƯƠNG HỌC NHA TRANG
KHO LƯU TRỮ
CÔNG TRÌNH NGHIÊN CỨU
22/12/95

MỞ ĐẦU

YẾN SÀO (tổ của chim yến Hàng *Collocalia fuciphaga germani* Oustalet) là một loại thuốc - thực phẩm rất quý, rất được ưa chuộng trên thế giới. Giá xuất khẩu bình quân khoảng 1.500 USD/Kg. Theo kết quả điều tra cho thấy dọc ven biển Việt Nam từ Quảng Bình trở vào cho tới Kiên Giang rất nhiều nơi có yến làm tổ. Có nơi như Đà Nẵng, Bình Định, Khánh Hòa đã thu được một khoản lợi nhuận rất lớn từ tổ yến. Các nghiên cứu về phân bố yến ở Việt Nam của chúng tôi cho thấy (Nguyễn Quang Phách, 1992) : Từ Quảng Bình trở vào đến vùng Kiên Giang chỉ có Phú Yên là chưa được chúng tôi và một số tác giả trước đây (Sallet, 1930) nghiên cứu. Điều này là một điều đáng quan tâm cho tỉnh. Như vậy, nguồn tài nguyên này ở Phú Yên còn chưa được quan tâm .

Các nghiên cứu của chúng tôi cho thấy (và cũng phù hợp với các cơ sở sản xuất yến) nếu phát hiện thấy một hang nhỏ có yến làm tổ thì chỉ cần bảo vệ trong 5 năm sẽ có một sản lượng tổ yến đáng kể ở đây. Các cơ sở yến hiện nay cũng là kết quả của việc bảo vệ hàng trăm năm nay (từ thời Minh Mạng , 1800) .

Từ các yếu tố nêu trên, UBND và Sở Thủy Sản Phú Yên đã hợp đồng với Viện Hải Dương Học tổ chức điều tra nguồn lợi yến sào ven biển của tỉnh. Trên cơ sở điều tra sẽ đề xuất với tỉnh các biện pháp bảo vệ nguồn lợi và phát triển chúng trong tương lai .

Chúng tôi đã tổ chức 4 đợt khảo sát ở tất cả các đảo và dải ven bờ Phú Yên (từ mũi Cù Mông đến mũi Điện đèo Cả) và kiểm tra các nơi phát hiện thấy yến (phân hoặc tổ) .

Sau đây là những kết quả đạt được .

CHỦ NHIỆM ĐỀ TÀI .

TU LIÊU VÀ PHƯƠNG PHÁP

I - TU LIÊU :

Đã khảo sát 4 đót ven biển Phú Yên :

- Đót 1 : Từ mũi Cù Mông đến Tuy Hòa .
- Đót 2 : Từ Tuy Hòa đến đèo Cả .
- Đót 3 và 4 : Kiểm tra khu vực mũi Điện và Gành Bà là 2 nơi xác định có yến .

II - PHƯƠNG PHÁP :

Dùng ghe lớn đưa người - là các chuyên gia chuyên thu yến - đến các đảo và dải ven bờ. Sau đó chèo thúng vào đảo. Nơi nào nghi ngờ hoặc xác định rõ hang đều treo vào để xác định kích thước tương đối của hang và tìm dấu vết chim yến .

Xác định có chim yến trong hang theo 3 yếu tố sau :

- 1 - Có tổ .
- 2 - Có chim bay ra hoặc vô (ban ngày) và có tiếng chim kêu vào ban đêm .
- 3 - Có phân đặc trưng .

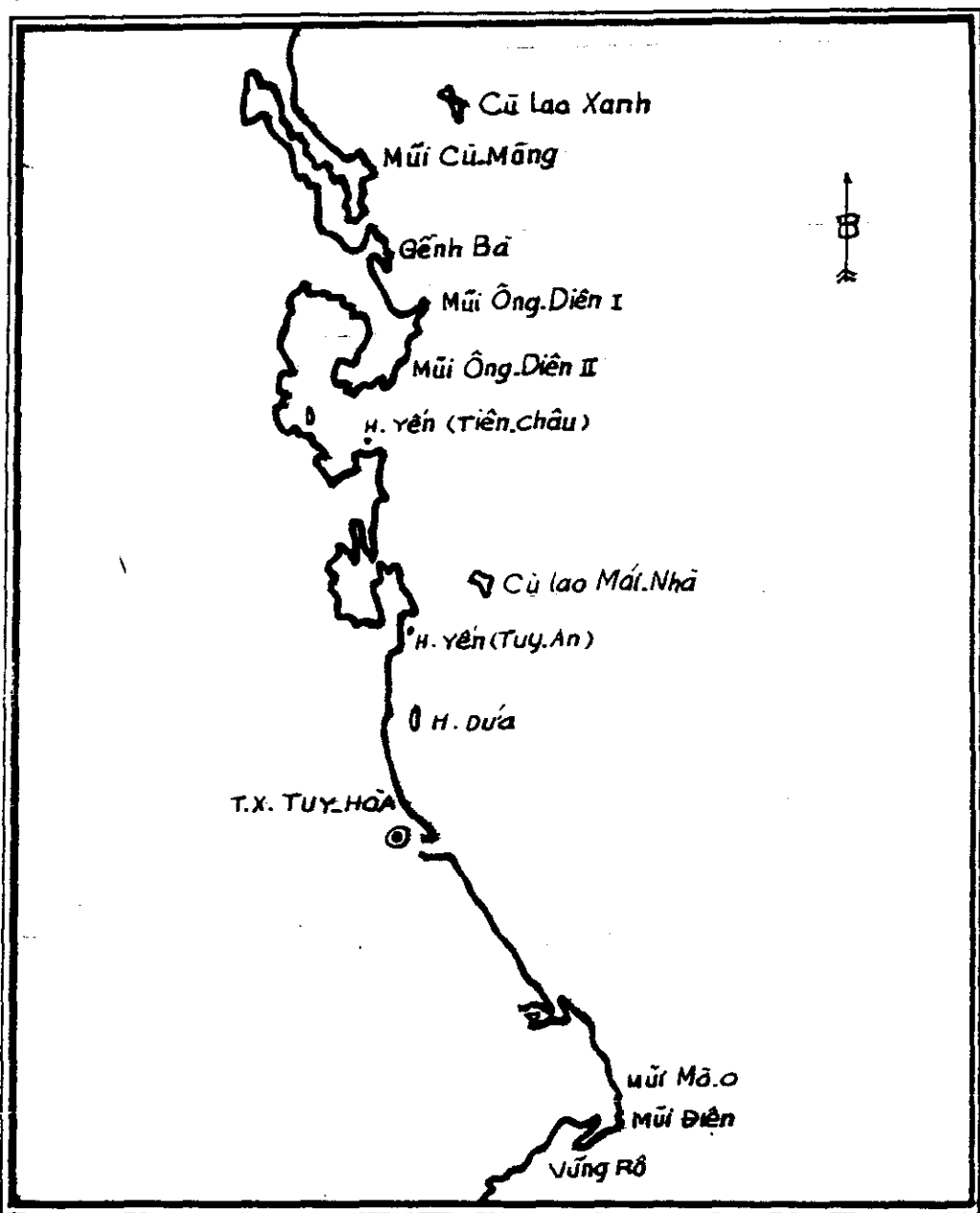
Nếu không có một trong 3 yếu tố này thì trong hang dứt khoát không có yến .

Sở dĩ phải kết hợp cả 3 yếu tố vì đây là những nơi bỏ hoang, tổ yến đã bị lấy nhiều lần trước khi chúng tôi đến khảo sát, vì vậy không thể chỉ căn cứ vào tổ yến ở hang. Ở một số hang khảo sát ban ngày nên không có yến. Do đó phải dùng phân chim làm vật chỉ thị. Đây là một đặc điểm chỉ có các chuyên gia về yến mới phân biệt được 3 loại phân trong hang : phân dơi, phân yến Cổ và phân yến Hàng. Việc quan sát chim bay ra vào hang hoặc kêu vào ban đêm là đặc trưng quan trọng để xác định khả năng phát triển yến trong tương lai. Vì như kết quả khảo sát ở Khánh Hòa : một số hang có tổ yến trong mùa làm tổ nhưng không có chim sau mùa làm tổ. Nếu hang có một số chim ở lại thì là hang có nhiều triển vọng trong tương lai .

Chúng tôi cũng xác định những sinh vật khác sống trong hang .

Dùng máy ảnh chụp lại những nơi đã khảo sát .

Ngoài ra còn tìm hiểu trong dân khai thác yến Khánh Hòa và Bình Định .

Bản đồ bờ biển Phú yên với các địa danh chủ yếu.

KẾT QUẢ

Kết quả khảo sát được thống kê trong bảng sau :

ĐỊA DANH	VI TRÍ	SỐ HANG	KÍCH THƯỚC	SINH VẬT	
<u>Mũi Cù Mông</u>	Bắc	5 hang	Sâu	Dơi, Yến Cỏ	
	Đông	2 nẻ	Sâu	Dơi	
	Đông-Nam	1 hang	45 x 25 x 3m	Dơi	
	Nam	3 hang	Lớn, nước	Dơi	
		5 nẻ nhỏ		Dơi	
<u>Gành Bà</u>	Đông-Bắc	7 hang	Lớn, khô	Dơi	
	Đông-Nam	2 hang	Lớn	Dơi	
		1 hang	30 x 30 x 3m	<u>Yến Hàng</u>	
	Nam	1 hang	Lớn	Phân yến	
<u>Mũi Ông Diên</u>					
	I	Nam	1 hang	Lớn	Phân yến
	II	Nam	8 hang	Lớn	Dơi
	Có một hang không có Dơi, hang lớn				
<u>Hòn Yến</u> (Tiên Châu)		2 hang	Nhỏ	Yến Cỏ	
		1 hang	Nhỏ	0	
<u>Hòn Yến</u> (Tuy An)		2 nẻ	Nhỏ	Yến Cỏ	
<u>Cù lao Mái Nhà</u>	Nam	1 hang	Sâu 15m	Dơi	
	Đông-Nam	1 hang	Sâu 30m	Dơi	
<u>Đèo Cả</u> <u>Mũi Mò O</u>		1 hang	Sâu 15-20m	Có chim yến Hàng bay	

Xem thêm ảnh phần phụ lục : Một số hang lớn điển hình và các địa điểm minh họa .

Kết quả cho thấy : Ở ven biển Phú Yên có khoảng 34 hang lớn nhỏ và 9 nẻ nhỏ. Về dung tích hang : đa số là hang lớn (ảnh), nhiều hang không kém gì ở Khánh Hòa và các cơ sở yến khác. Điều kiện làm tổ cho yến lại rất tốt : hang khô, vách nghiêng đúng tiêu chuẩn 1 hang yến điển hình. Tuy nhiên trong hang chủ yếu là Dơi và yến Cỏ nằm ở mép hang. Chỉ phát hiện có yến chác chạn (tổ và chim) ở một hang ở Gành Bà : Chúng tôi đã thu được 01 tổ yến ở đây và nghe rõ tiếng kêu của chim vào ban đêm tuy số chim rất ít. Một hang khác ở Gành Bà và một hang ở mũi Ông Diên chúng tôi thấy có phân yến nhưng không có chim do các chuyến khảo sát và kiểm tra đều vào các tháng sau mùa sinh sản của chim (lý do chậm vì không có kinh phí). Ở mũi Diên chúng tôi thấy chim bay lượn trước cửa hang Mò O. Tuy nhiên không phát hiện thấy tổ. Lý do cũng như trên. Hang Mò O vẫn thuộc về Khánh Hòa. Do vậy chác chạn ở Phú Yên chỉ có 3 hang có yến làm tổ. Điều này phù hợp với việc điều tra trong dân khai thác : Theo dân khai thác yến Bình Định họ đã khai thác ở các hang này khoảng hơn 1 Kg/năm .

Giải thích nguyên nhân tại sao ở biển Phú Yên có rất nhiều đảo có hang nhưng lại rất ít hang có yến làm tổ và trong các hang chủ yếu là Dơi và yến Cỏ có thể như sau :

Từ xa xưa Phú Yên cũng có yến làm tổ nhưng không được bảo vệ. Bên cạnh đó, các địa phương khác có nhiều yến hơn đã được bảo vệ tốt, do đó yến phát triển mạnh, một mặt thu hút yến Phú Yên, một mặt khác đánh bat Dơi và yến Cỏ về Phú Yên, nơi không có đối tượng cạnh tranh. Thực tế điều tra cho thấy yến Cỏ và Dơi ở Khánh Hòa, Bình Định, Đà Nẵng không nhiều. Trong khi đó Dơi và yến Cỏ tập trung ở Phú Yên và Phan Rang - là 2 nơi có nhiều hang mà không có yến Hàng. Theo các lão ngư ở Tuy An : Cù lao Mái Nhà trước đây có yến Hàng nhưng nay trong hang chỉ thấy có Dơi (hàng ngàn con). Như vậy thì sự tác động của con người cùng với sự cạnh tranh giữa yến Hàng và Dơi cùng yến Cỏ đều là nguyên nhân chính làm cho yến không phát triển được ở Phú Yên .

KIẾN NGHỊ VÀ GIẢI PHÁP

Trong hơn 30 hang lớn nhỏ ở Phú Yên chỉ có 03 hang có yến làm tổ. Như vậy để phát triển yến ở Phú Yên chắc chắn phải bắt đầu tại các hang này. Nhưng theo chúng tôi nên tập trung trước hết ở 02 hang Gành Bà : đây là 2 hang tốt nhất .

Tuy nhiên việc phát triển yến không thể một sớm một chiều. Phải thấy rằng các cơ sở yến Khánh Hòa, Bình Định, Đà Nẵng... đã có từ hơn 100 năm nay. Bây giờ thì Phú Yên mới bắt đầu, do vậy cần phải kiên trì và cần có chi phí đáng kể.

Kết quả thử nghiệm ở Khánh Hòa của chúng tôi cho thấy : nếu có khoảng 1 Kg yến ban đầu thì sau 5 năm, nếu được bảo vệ tốt và khai thác đúng cách sẽ tăng được hàng năm khoảng 30% : Các kết quả về đầu tư cho yến ở một số cơ sở yến cũng cho thấy : đây là lĩnh vực đầu tư hiệu quả và cao. Với giá tổ yến kỳ I khoảng 20 triệu/Kg thì nếu bảo vệ ngay từ đầu ta sẽ có khoảng thu nhập chắc chắn, chưa kể các đầu tư khoa học khác .

Từ đó theo tôi : Tổ chức 1 đội yến khoảng 05 người bảo vệ 2 hang ở Gành Bà. Dùng ghe của Chi Cục Bảo Vệ Nguồn Lối cung cấp lương thực và nước uống ...

Như vậy khoản đầu tư năm đầu (chi cho lương và các khoản lặt vặt khác như dầu, lều trại...) khoảng 20 triệu đồng là đủ . Sau đó dùng tiền bán sản phẩm yến chi phụ .

Về khai thác : chỉ được thu tổ 01 lần/năm vào tháng 7.

Với mức tăng 30%/năm như đã nêu, ta sẽ có mức tăng 30% thu nhập mà không tăng chi phí đầu tư .

Bên cạnh đó để cho yến phát triển nhanh cần diệt Dơi và yến Cỏ trong các hang phát triển yến để tránh cho yến bị cạnh tranh nơi làm tổ .

Để tăng nhanh đàn yến có thể phối hợp với Công Ty Yến Sào Khánh Hòa thử nghiệm việc di đàn, đưa yến trẻ ở tuổi phù hợp đến các hang yến bảo vệ trên. Ngoài ra còn một số giải pháp khác .

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1 - Nguyễn Quang Phách (1991) : Về giống Collocalia ở Việt Nam , Tạp chí Sinh Học (phụ trương) : 33 - 56 .

2 - Sallet A. 1930 : Les nids d'oiseirendelles (Les Salanganes) et nids comestibles - Bull - Amis Vie ux Hue .

Đã bảo vệ tốt đàn yến cũng cần phải thông báo cho nhân dân biết để góp phần bảo vệ cùng với đội yến .

Bảng phối hợp đồng bộ : Bảo vệ tốt - Khai thác đúng - Diệt sinh vật cạnh tranh nơi làm tổ (Dơi và yến Cỏ) và đầu tư nghiên cứu di đàn có thể phát triển được đàn yến Phú Yên.